

Els actes varen tenir dues seus. La inauguració es féu el dia 13 a la Facultat de Filologia de la Universitat de València, amb una ponència del Dr. José Enrique Gargallo, «De Rossell a Guardamar, de Vallanca a Castelló. Valencianitats diverses i diversitat romànica», però tota la resta tingué com a marc, durant dos dies, la sala de plens de l'ajuntament d'Énguera i aglutinà un bon nombre de professionals de la llengua i un formós grapat d'investigadors i de públic en general. El dia 15 fou la inauguració, no solament per part de l'alcalde d'Énguera, el Sr. Santiago Arévalo, sinó també per moltes altres autoritats, tant lingüístiques com polítiques.

Les aportacions presentades foren nombroses i diverses. Esmentarem diversos estudis sobre parles concretes de llocs com Alcuablas, Requena-Utiel, Soneja, Sogorb-Requena-Múrcia, la Canal de Navarrés i, sobretot, d'Énguera mateix. Els estudis de toponímia tingueren com a referents territorials Sogorb, Bunyol, la Canal de Navarrés i la comarca del municipi d'acollida. El Dr. Vicent Garcia Perales parlà de la «Pervivencia de los particularismos del habla de Énguera a través de los vocabularios de la zona». Una comunicació del Dr. Jordi Colomina sobre el lèxic de la zona es féu amb les dades de «l'Atlas Lingüístic de la Comunitat Valenciana». Es presentaren també treballs d'antroponímia, sobre cognoms i sobre malnoms d'Énguera, i estudis de cultura popular. El Dr. Emili Casanova i Vicent Terol parlaren sobre la gènesi de la parla d'Énguera i la Canal de Navarrés. De la identitat i la llengua en el marc fronterer d'Oriola, se n'ocupà el Dr. Antoni Mas i Miralles.

Però les jornades comptaren amb un ponent de luxe, el Dr. Joseph Gulsoy (Ordu, Turquia, 1925). L'il·lustre canadenc d'origen armeni, entre 1965 i 1973, havia recorregut els pobles de la Canal de Navarrés en companyia de Sanchis Guarner per fer un estudi de les característiques lingüístiques de la zona, estudi que no va acabar, però que fou la causa de la naixença d'una gran estimació envers aquelles terres i la seva gent. A més d'Énguera, Gulsoy havia visitat les poblacions d'Anna, Navarrés, Bolbait, Bicorp, Xella, Quesa, etc, per tal de recopilar-hi lèxic i refranys. La labor i la bonhomia del Dr. Gulsoy en els nuclis de la comarca, després de tants anys, havia calat molt endins i encara és recordada amb emoció pels veïns. En fórem testimoni en una visita a casa de la germana i la neboda de Salvador Aparicio, un investigador del lèxic del poble d'Anna. No sols el van rebre amb els braços oberts i li feren tota mena d'honors, sinó que també assistiren, juntament amb nombrosos habitants de la rodalia, a l'acte central de les Jornades, que era la proclamació del Dr. Gulsoy de fill adoptiu d'Énguera, nomenament que es va fer la tarda del dissabte, dia 16, a la sala de plens de l'ajuntament de la població, farcida de gom en gom.

L'alcalde Arévalo, entre d'altres elogis dirigits al nou enguerí d'adopció, digué que «el patrimonio más débil que tiene un pueblo es precisamente la forma en que sus hijos se comunican, expresan sus sentimientos, su dolor, su rabia, su amor, su ternura, porque las palabras se las lleva el viento y además vivimos en un mundo cambiante, prácticamente minuto a minuto..., por esto para nosotros es un grandísimo tesoro el poder recuperar y recopilar todo este ingente trabajo que durante años y años con todo el cariño y el amor has hecho... Eres nuestro arqueólogo de las palabras».

El Dr. Gulsoy, abans havia impartit una esplèndida lliçó com a ponent sobre les «Aportaciones lexicográficas del vocabulario de Énguera y la Canal de Navarrés», una recopilació d'abast molt més ampli, de la qual ja té una petita part enllestida. Va referir-se a mots que corresponen en l'ordre alfabètic a la lletra A. Tot un món de catalanismes del valencià impregnen les parles xurres de les poblacions recorregudes de bona hora per l'investigador canadenc. Així, la gent de la comarca diu *abajar* 'bajar', *achocar* 'ajocar-se [les gallines]', *acostar* 'acercar', *aladroc* 'boquerón', *albaet* 'párvulo muerto', *alchés* 'yeso', *alhábega* 'albahaca', *alizón* (val. llicsó), *almánguena* 'almangra', *almerla* 'almendra', *arco de San Martín* 'arco iris', *argullo* 'orgullo' (val. argull), *arizar* 'erizar', etc. Per regla general, totes les entrades es troben ubicades geogràficament i contextualitzades i amb les variants enregistrades. Es tracta d'una obra de grans proporcions, en fase de redacció, però encara amb molta feina per fer. El ponent, summament agraït per la distinció, es va comprometre per seguir-hi treballant a fi d'acabar-la, ara ja des de la seva nova condició d'engue-

rí adoptiu. «Ya soy enguerino», va manifestar, després de rebre els honors pertinents com a nou fill de la població.

Cal recordar que la relació de Gulsoy amb el País Valencià és antiga i arrenca amb la coneixença, el 1954, de Joan Coromines, a Chicago, el qual li proposà fer la tesi doctoral sobre el *Diccionario valenciano-castellano*, obra del xatívi Manuel Joaquim Sanelo (1760-1827). La relació amb el mestre Coromines, el qual evoca sempre des d'una profunda emoció d'alumne immensament agraït, el va portar a convertir-se en un dels principals col·laboradors del *Diccionario etimológico i complementari de la llengua catalana*. Les aportacions de Gulsoy als camps de la lexicografia, la morfologia i la gramàtica històrica són abundoses, cosa que li ha valgut nombrosos premis i reconeixements, no sols de la comunitat científica, sinó també de les institucions polítiques. La investidura, el 1999, de doctor honoris causa per la Universitat de València (dos anys abans ja ho era per la de Barcelona) tingué com a conseqüència la publicació dels *Estudios de filología valenciana* (UV, 2001), una obra magnífica que és una prova fefaent dels fermes lligams que uneixen aquest savi de valors universals a la faixa migjornenca del domini lingüístic.

De les jornades, amb l'acte central de reconeixement a l'emèrit filòleg, volem destacar el clima de simpatia entre tots els assistents i, sobretot, l'esplèndida acollida de l'ajuntament de la població que tingué el mèrit de fer-nos sentir a tots, i de rebot amb el Dr. Gulsoy, una mica enguerins. Tant de bo que no sigui la darrera vegada que visitem aquest lloc tan agradable, agombolats per l'extraordinària cordialitat dels seus habitants. Ell que ho veiéssim! I que hi acompanyem de bell nou el Dr. Gulsoy, qui d'aquell dia endavant és un enguerí més, però no un enguerí qualsevulla, sinó un home extraordinari, sobre el qual conflueixen abundantament bondat, intel·ligència, saviesa i una immensa garbera d'altres virtuts.

Cosme AGUILÓ
Institut d'Estudis Catalans

Trobada «Judeoespanyol i cultura popular» (Universitat de Barcelona, 21 de novembre de 2013). — El 21 de novembre de 2013 se celebrà a la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona la Trobada «Judeoespanyol i cultura popular», organitzada per José Enrique Gargallo Gil amb la col·laboració de Maria-Reina Bastardas, Joan Fontana i Tous i Antonio Torres Torres. L'acte, patrocinat per la Secció de Filologia Francesa i Romànica, el Departament de Filologia Romànica i el Departament de Filologia Semítica de la UB, s'emmarcà dins dels projectes *ParemioRom (Paremiología romance: refranes meteorológicos y territorio)*, de referència FFI2011-24032, dirigit pel Dr. Gargallo, i *Medicina i màgia en els manuscrits sefardites i els seus paral·lelismes amb els manuscrits mèdics hebraicocatalans medievals*, finançat per la UB. Després de la inauguració, a càrrec del Dr. Javier Velaza (vicedegà de Recerca i Relacions Internacionals de la Facultat de Filologia), del Dr. José Enrique Gargallo i de la Dra. Maria-Reina Bastardas, es presentaren quatre ponències que abordaven el judeoespanyol i la cultura dels seus parlants des d'una enriquidora interdisciplinarietat. En primer lloc, Cristóbal José Álvarez López, del Departament de Llengua Espanyola, Lingüística i Teoria de la Literatura de la Universitat de Sevilla, va parlar de «Refranes meteorológicos y del calendario en judeoespañol», on analitzà, a partir d'un corpus extret de monografies i de materials publicats a la revista *Aki Yerushalayim*, la tradició i els canvis que s'observen en els refranys sefardites sobre el temps. A continuació, Meritxell Blasco, del Departament de Filologia Semítica de la UB, va oferir una ponència sobre «Màgia i superstició en el món sefardita», en la qual va mostrar la barreja d'elements mèdics i de fórmules rituals al llarg de la història dels hereus de Sefarad. Després, Coloma Lleal, del Departament de Filologia Hispànica de la UB, explicà a «De quan els gestos dels jueus guarien els cristians» un seguit de tradicions màgico-religioses que eren habituals entre

els jueus de començament del segle xv, que recull, entre d'altres, Enric de Villena, i que perduraren en alguns llegats posteriors dels sefardites. Finalment, Nikola Vuletić, de la Universitat de Zadar, oferí una presentació titulada «*Entrar quiere el mes de mayo: el tiempo y los astros en la literatura tradicional sefardí*», en la qual mostrà alguns motius referents al temps i als astres dins la poesia popular sefardita, i analitzà la seva evolució des del període medieval, amb la incorporació de variants a diferents indrets. Aquesta trobada va aconseguir estrènyer lligams entre universitats, departaments i investigadors que treballen en projectes parcialment coincidents, i va posar en relleu els beneficis que se'n deriven per tal de configurar una mirada abraçadora d'una cultura tan diversa com és la judeoespanyola.

Antonio TORRES
Universitat de Barcelona

Un nou diccionari provençal-francès (4 de desembre del 2013). — En el marc dels *Dimecres del Miralh a l'Ostal d'Occitània* (DMOO) de la Universitat de Toulouse-le Mirail, el doctor Joan Thomas, professor en l'ensenyament secundari i en aquesta mateixa universitat, va pronunciar una conferència en occità el 4 de desembre del 2013, titulada «*A la descobèrta d'un tresaur! Un misteriós diccionari occitan del sègle XVIII*» on va donar a conèixer un diccionari inèdit i fins ara desconegut, del qual va subratllar el gran interès. En la ressenya que ara farem, seguim el text en francès que el conferenciant ens ha transmès amablement (el traduïm quan el citem).

El conferenciant recorda primer els treballs sobre història de la lexicografia occitana (Brigitte Schlieben-Lange i al.: *Petite histoire sociale de la langue occitane*, Perpignan, Trabucaire - Jean-Jacques Toussaint Bonnet: *Dictionnaire Provençal-François*, 1949, manuscrit conservat a la Biblioteca municipal de Digne). Joan Thomas precisa després que:

« Brigitte Schlieben-Lange menciona igualment diccionaris desapareguts ; obres de les que, a vegades, només tenim una única menció feta per algun autor. Aquests diccionaris lèxics dels quals no sabem res, dels quals no tenim cap indici, són una pèrdua inestimable per a la ciència.»

La descoberta del diccionari per Joan Thomas - Ens la comenta dient:

«[...] ens ha estat donat de descobrir un diccionari manuscrit del segle XVIII, intitulat “*Dictionnaire provençal-françois*”, sense nom d'autor, sense indicació de lloc ni de data de redacció i que sembla no haver estat mai esmentat. Tampoc no sembla haver circulat mai. Aquesta obra prové de les golfes d'una casa situada a Marselles al barri *Sainte-Anne*. El diccionari es trobava entre els arxius familiars dels Payan d'Augery, especialment els de mossèn Barthélémy. Aquests arxius provenen del mas Payan, situat entre Arles i Tarascó [...].»

L'autor de l'obra — Segons el conferenciant, tot i que l'autor del diccionari ens és totalment desconegut, se'n pot fer un retrat:

«Tot i que aquest diccionari no té prefaci o pròleg, podem, tanmateix, dissenyar un retrat de l'autor que es va perfilant a poc a poc llegint les aproximadament 34.000 entrades. La llengua és la d'un home de la regió d'Arles; és de fet el parlar de Jean-Baptiste Coye: [u] posttònica per [o] o [a], “*coumou*”, “*barcou*”, “*fremou*”, “*vignou*”, “*vierjou*”. El tancament de la [a] posttònica en [u] és atestada per Jules Ronjat (1931-40, 210) “en alguns pobles del sud de les *Alpilles* i a la Fenolleda”, sense més precisió. També notem l'ús, desconegut dels atles lingüístics, d'una oclusiva final en les paraules acabades generalment per una vocal: “*cuyet*” per “*culhèr*”, “*fariet màou en degún*.”»

Joan Thomas afegeix:

« Hom podria pensar que es tracta d'un eclesiàstic, que ha collectat pacientment les informacions necessàries, de tant que el vocabulari religiós i la terminologia sacerdotal s'apropen a l'exhaus-

tivitat; igualment les referències a la Bíblia i al martirologi són nombroses. Tanmateix, algunes entrades, escatològiques o relacionades amb la sexualitat, ens fan dubtar que es tracti d'un clergue. Així, dóna les definicions de “*libertin*”, “*libertinage*”, “*lubric*” [...], “*macarelage*”, i dels proverbis de la mateixa mena: “*se i aviet ges de macarelou y ouriet ges de putéu*”. [...].

Dóna la terminologia de la divinació: *hydatoscopyou, dactilomancyou*... O a vegades termes relatius a la bruixeria.

Segons el conferenciant, aquest autor és un home culte que coneix les arts i les ciències, la filosofia i les lletres i les referències literàries són abundants al diccionari. Pel que fa al seu origen, Joan Thomas torna a dir-ne que:

«La nostra suputació sobre el seu origen geogràfic, el país d'Arles, és corroborada per l'afecte que mostra per aquesta ciutat. Precisa el sentit que tal o qual mot pot tenir per a la ciutat d'Arles.» i J. Thomas assenyalava tot seguit les precisions proporcionades per l'autor que concerneixen aquesta ciutat i que corroboren el seu suposat origen.

La datació del diccionari — Joan Thomas indica que alguns elements científics aportats per l'autor del diccionari en les definicions permeten de datar-lo de la segona meitat del segle XVIII. cosa que també corrobora una anàlisi grafològica. I afegeix:

«Una lectura aprofundida ens ha permès precisar la datació. Cap definició no fa referència a la Revolució ni al seu esperit; cap dels termes del lèxic polític no evoca un canvi esdevingut o a succeir. Vegeu “*monarchiou*”, “*revolucion*”, etc. Les mesures són les de l'Antic règim així com els termes que designen les monedes. O sigui que bé som abans del 1789 però després del 1764 ja que l'autor anònim esmenta la captura de la *Bête du Gévaudan* [Bèstia del Gavaldà] en 1764, a l'entrada “*hyénou*”. Fou, doncs, entre aquestes dues dates que va ser redactat el diccionari.»

El conferenciant diu encara que un examen atent de les tècniques en l'àmbit de les ciències ha de permetre una datació més precisa igual que les citacions dels diccionaris del francès, especialment el de Trévoux, haurien de permetre situar l'edició de referència. «Malauradament, no cita mai reprenent integralment la citació, aquesta és reescrita, cosa que fa inoperant qualsevol comparació », acaba dient Joan Thomas.

L'aspecte material de l'obra — El conferenciant passa a detallar la materialitat d'aquest diccionari : sis volums, compostos cada un de quaderns que formen dotze pàgines i relligats amb un cordill gruixut. Segueix una detallada descripció de les cobertes, de diverses inscripcions sobre algunes pàgines i additius enganxats als costats. El conjunt de l'obra representa 2.129 pàgines.

Una sòlida estructura — Amb aquesta expressió, Joan Thomas presenta la seva apreciació general de l'obra. Citem:

«El que salta a la vista de bell antuvi és la regularitat de la lletra. Només es distingeixen dos estats de lletra: una mà pausada duta per una ment tranquil·la i que avança amb regularitat. A vegades, és una mà més ràpida i la lletra es fa més grossa, els intervals entre les paraules desapareixen com si el cansament es fes sentir o la intensitat lluminosa disminuís. Però el que més sobresurt és el rigor amb què són concebuts i redactats els articles: l'autor demostra un domini fruit d'una reflexió sobre la lexicografia i d'una freqüentació dels diccionaris disponibles.»

El conferenciant dóna alguns exemples de com són jerarquitzades les entrades. A tall d'exemple: *bóurrou*, sf. Bourre, le commencement d'un bourgeon de vigne. *muscus vitriarus*.

bóurrou, Bourgeon, le Bouton qui pousse aux arbres et aux plantes au printemps. *occulus*.

bóurrou de sedou, Bourre de soye qui est la soye de rebut qu'on tire avec le peigne, après que le cocon est dévidé.

bóurrou, sf. tonture sf. Ce qu'on tire, ce qu'on coupe du drap ou d'une étoffe qu'on tond. *Tonsum*.

bóurrou, sf. Bourre, poil de plusieurs animaux, comme Bœufs, vaches, chèvres, cerfs. *Tomentum*

bóurrou, sf. le vete sm. c'est la grosse laine qui demeure dans les moulins, où on fait les draps, la grosse bourre qu'en sort par la foulure.

bóurrou, sf. masse, gros marteau qui sert aux carriers pour rompre les roches. *malleus*. »

Un diccionari il·lustrat - Citem Joan Thomas:

«El nostre autor recorre essencialment à la paremiologia. Centenars de proverbis serveixen per il·lustrar les paraules-estrella ; el més sovint s'acompanyen no d'una traducció literal sinó d'un proverbí francès equivalent. Aquesta profusió de proverbis i dites sentides i anotades per l'autor és una mina d'informacions sobre la llengua de l'època. Mirall de la llengua occitana d'Arles i reflex de la llengua francesa tal com es parla a Provença. »

Donem un exemple :

«*clapiet*, s.m. Tas de pierre. On dit aussi en provençal *clapas*. On dit proverb. *La péirou toumbou toujou oou clapiet*, la pierre tombe toujours sur le tas. Le proverbe françois est ; l'eau va toujours à la rivière, ou qui chapon mange, chapon lui vient, ou le Bien cherche le Bien, pour dire que le Bien vient plutôt chez ceux qui en ont deja, que chez ceux qui n'en ont point. »

Després de precisar que sembla evident que cap lexicògraf del segle XVIII o XIX no va conèixer aquest diccionari (ni Mistral), Joan Thomas ens dona una apreciació final sota el subtítol «*Un diccionari d'equivalències com cap altre*»:

« Aquesta obra es diferencia de les altres per la qualitat excepcional de la glosa definitòria. Els diccionaris de què disposem del segle XVIII, i més tard del segle XIX, no proporcionen definicions tan acurades i una tan clara distinció semàntica.»

Segueixen un cert nombre d'exemples.

CONCLUSIÓ — Esmentarem una part de la conclusió de Joan Thomas.

«[...] per la importància de la terminologia en els àmbits científics (anatomia, arquitectura, astronomia, botànica, química, matemàtiques, òptica, física...), o de dominis tan variats com el de la marina i el de la litúrgia, ens ofereix com a panorama una realitat lingüística de Provença i de Llenguadoc a finals del XVIII. Més encara, aquest diccionari ens proporciona una pintura de la societat occitana, del seu estil de vida i de la seva llengua en un context viu, llengua occitana constantment confrontada a una llengua francesa no dominant sinó cada vegada més pregnant.»

Michel CAMPRUBÍ
Universitat de Toulouse-le Mirail

Acte d'homenatge al Doctor Ernesto Carratalá. Professor mític de la Universitat de Barcelona (1 d'abril de 2014). — Amb aquesta llegenda s'anunciava l'acte d'homenatge organitzat per *Alumni UB*, en col·laboració amb la Facultat de Filologia de la UB, i celebrat el dia 1 d'abril de 2014 a l'Aula Capella d'aquesta facultat. Ni més ni menys que 75 anys després d'un altre 1 d'abril, el de 1939, que marcà la història recent de tota una generació, i molt particularment la de l'homenatjat: un "poll republicà" (*piojo republicano*), com ell mateix s'identifica. A la taula presidencial l'acompanyaven el dia de l'homenatge diversos representants del món universitari,